

O I K E U S

1 / 2025

Viideskymmenesneljäs vuosikerta.
Julkaisijat: Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry &
Oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen yhdistys
Päätoimittaja:
Anna Hurmerinta-Haanpää

Tiedelehden toimittaminen valetiedon aikakaudella – oppeja Euroopan tiedeeditorien järjestön konferenssista

Osallistuin toukokuun puolivälissä Suomen tiedekustantajien liiton järjestämälle matkalle EASE:n (The European Association of Science Editors) 18. vuosikokoukseen ja konferenssiin. Konferenssin teemana oli tieteellinen toimittaminen valetiedon aikakaudella. Konferenssin teemat kattoivat valetiedon erilaiset muodot, kuten tarkoituksellisesti väärän tiedon levittämisen eli disinformaation, misinformaation eli sellaisen väärän tiedon levittämisen, jonka todenperäisyyteen levittäjä itse uskoo, sekä malinformaationa tunnetun, asiayhteydestään irrotetun mutta sinällään totuudellisen tiedon, levittämisen.¹

Konferenssissa oli sekä suurten kansainvälisten tiedekustantajien että pienten, Oikeus-lehden kaltaisten julkaisujen edustajia, ja käsitellyt teemat kattoivat tieteellisen tiedon laadun varmistamisen aina tutkimuksen suunnitteluprosessista metadatan keräämiseen ja vertaisarviointiprosessiin sekä jo julkaistujen artikkelien mahdolliseen takaisinvetoon saakka. Konferenssissa esiteltiin myös erilaisia teknologisia apuvälineitä tutkimustiedon integriteetin varmistamiseksi. Suurin osa esitellyistä apuvälineistä oli sekä hinnaltaan että resurssivaatimuksiltaan sellaisia, että pienin resurssien pyörivä lehti ei voi ottaa niitä käyttöön, mutta esiteltiin konferenssissa myös joitain ilmaisia tai verrattain edullisia työkaluja tutkimustiedon laadun varmistamiseksi.

Konferenssissa pyrtyi osin melko dystooppinen kuva tieteellisen julkaisemisen nykytilasta ja tulevaisuudesta vääristeltynä tutkimustuloksineen, tekaistuneine kuvineen, tietynlaisista tutkimustuloksista taloudellisesti hyötyvine tutkijoineen sekä saalistajalehtineen. Kaikki edellä mainitut ongelmat korostuvat kansainvälisessä julkaisutoiminnassa, jossa artikkelikäsitelmät

¹ Näin myös Linna, Tuula, Mikä tekee tieteestä tiedettä? Mene ja tiedä. 14.5.2025. Saatavilla: <https://menejatieda.fi/kysymyksia-tieteesta/mika-tekee-tieteesta-tiedetta/>.

tuksia tarjoavia tutkijoita samoin kuin vasta perustettujen julkaisujen taustoja voi olla vaikea jäljittää.

Valetieto suomalaisessa oikeus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa ei ole juuri puhuttanut. Yhtäältä alaamme saattaa suojata melko pienet tutkijapiirit, jolloin esimerkiksi tieteellisen lehden päätoimittaja todennäköisesti ainakin tietää (jollei tunne) suurimman osan lehteen käsikirjoituksia tarjoavista henkilöistä. Vaikka tämä ei tietenkään yksin takaa tarjottujen kirjoitusten sisältämän tiedon luotettavuutta, se on yksi luotettavuutta vahvistava tekijä: kirjoittaja kärsisi nopeasti suurta mainehaittaa, jos artikkeli jouduttaisiin esimerkiksi vetämään myöhemmin pois julkaisusta sen sisältämän epäluotettavan tiedon vuoksi. Toisaalta oikeus- ja yhteiskuntatieteissä tieto ymmärretään eri tavalla kuin matemaattis-luonnontieteissä, ja näin ollen tieteelliseen tietoon liittyvät kysymykset eivät yleensä ole joko-tai -muotoisia.²

Konferenssi herätteli pohtimaan myös Oikeus-lehden käytäntöjä sen välittämän tieteellisen tiedon laadun varmistamiseksi. Ensimmäisenä portinvartijana lehdelle tarjotuissa käsikirjoituksissa toimii päätoimittaja, sen jälkeen vertaisarvioijat, ja lopuksi vielä lehden toimitussihteeri. Päätoimittajan tehtävänä on muun muassa tarkistaa käsikirjoituksen kirjoittajatiedot sekä plagiointiin ja tekoälyn käyttöön liittyvät asiat. Vertaisarvioinnissa korostuu tiedon sisällöllisen laadukkuuden arviointi. Konferenssissa esitettiin kiinnostavia ajatuksia avoimesta vertaisarvioinnista. Ajatuksena avoimessa vertaisarvioinnissa on, että niin kirjoittajien kuin vertaisarvioijienkin nimet ovat kaikkien osapuolten tiedossa jo silloin, kun käsikirjoitus lähetetään vertaisarviointiin. On tietenkin selvää, että avoimeen vertaisarviointiin liittyy haasteita esimerkiksi jo aiemmin mainitun pienen tieteellisen piirin vuoksi. Aiheesta olisi kuitenkin hyvä herättää keskustelua niin oikeus- ja yhteiskuntatieteellisten julkaisujen välillä kuin laajemminkin suomalaisella tiedejulkaisemisen kentällä.

Tämä Oikeus-lehden numero on päätoimittajakauteni ensimmäinen. On etuoikeus olla mukana toimittamassa alamme johtavaa kansallista julkaisua yhdessä vasta valitun, aktiivisen toimituskunnan sekä todella pitkän linjan ammattilaisten, toimitussihteeri *Pasi Mustosen* sekä taittaja *Pekka Sirkian* kanssa.

Oikeus-lehti on kokenut viime vuonna merkittävän muodonmuutoksen, kun sen paperinen julkaiseminen lopetettiin ja siirryttiin avoimeen sähköiseen julkaisemiseen Journal.fi-alustalla. Myös toimitusprosessi hoidetaan nykyään lähes kokonaan Journal.fi:n kautta. Toivottavasti sähköiseen toimitusprosessiin ja julkaisemiseen siirtyminen jouhevoittaa tulevaisuudessa lehden toimituskäytäntöjä sekä takaa lehden tieteellisesti laadukkaiden artikkelien saatavuuden entistä suuremmalle yleisölle. Myös muita kehitysaskelaita on otettu lehden kirjoittaja- ja lukijakunnan kasvattamiseksi: lehti julkaisee tulevaisuudessa myös englanninkielisiä artikkeleita, kun niillä on kosketuspinta Suomeen (esimerkiksi artikkeli käsittelee Suomea tai joku kirjoittajista toimii Suomessa). Englanninkielisissä artikkeleissa kielentarkastus on vapaaehtoinen, mutta se voi auttaa varmistamaan, että tekstin akateeminen sisältö on päätoimittaja(i)lle ja arvioitsijoille ymmärrettävää. Kielentarkastuksen kustannuksista vastaa kirjoittaja itse. Jatkossa myös mahdollistetaan yksittäisten artikkeleiden julkaiseminen ennen koko numeron ilmestymistä.

2 Esim. Hyttinen, Tatu, Riksnormatiivisen osaamisen parantaminen edistämällä opiskelijoiden tietoteoreettisia valmiuksia. *Lakimies* 2/2019, s. 139–168; Linna, Tuula, Mikä tekee tieteestä tiedettä? Mene ja tiedä. 14.5.2025. Saatavilla: <https://menejatieida.fi/kysymyksiä-tieteestä/mikä-tekee-tieteestä-tiedettä/>.

mistä, mutta kuitenkin siten, että ne tulevat osaksi myöhemmin ilmestyvää lehden numeroa (ns. FirstView-artikkelit). Lopuksi lehden viestintään panostetaan entistä enemmän tulevaisuudessa, ja sähköistä julkaisemista kehitetään edelleen.

Tässä numerossa on neljä tutkimusartikkelia, yksi kolumni ja kaksi keskustelunavausta, jotka kaikki käsittelevät tärkeitä perus- ja ihmisoikeuksiin sekä kestäväyyteen liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä. Lisäksi lehdessä on *Matti Tolvasen* perustelut hänen valitsemalleen, vuoden 2024 parhaalle Oikeus-lehdessä ilmestyneelle artikkelille.

Jobanna Vanto, *Anne Alvesalo-Kuusi* ja *Lauri Salonen* soveltavat Oikeus-lehden 3/2021-numerossakin käsiteltyä sääntelykaappausteoriaa ns. marjalain (487/2021) valmistelua koskevasa tutkimuksessaan. *Jaakko Tiinanen* tutkii artikkelissaan kansallis- ja vähemmistökielten asemaa yliopistojen kielisääntelyssä. *Sanna S. Lehtinen* pohtii kriittistä ympäristöoikeusteoreettista lähestymistapaa edustavassa artikkelissaan, minkälaisia välineitä ekofeministinen lähestymistapa voi tarjota ylisukupolvisten oikeuksien ja niihin liittyvien ajankohtaisten liikkeiden, kuten Fridays for Future, Extinction Rebellion ja Stop Ecocide, esittämien vaatimusten hahmottamiseksi. *Petra Järvinen* analysoi artikkelissaan, miten ja millä tavoin lapsen oikeus terveyteen on huomioitu koronarokotusasetuksen ja sitä muuttavien asetusten valmistelu- ja taustamateriaaleissa. Tämän numeron kolumnissa *Tuukea Brunila* ja *Aura Kostiainen* kysyvät, onko ns. käännetytyslaki (482/2024) vain yksittäinen ad hoc -valtuutuslaki, vai olemmeko palaamassa takaisin poikkeus- ja valtuuslakien aikaan. *Jani Hannonen* kertoo Keskustelu-palstalla kokemuksestaan oikeustieteellisen tutkimuksen popularisoinnista teatterin keinoin. *Matti Mikkola* esittää keskustelunavauksessaan syvän huolen nykyisestä oikeusvaltiokehityksestä perus- ja ihmis-oikeuksien, erityisesti TSS-oikeuksien kannalta. Lopuksi Oikeudellinen elämä -palstalla kerrotaan aiempaan tapaan ajankohtaisia uutisia oikeuselämän eri osa-alueilta ja päivitetään julkaisijayhdistysten kuulumiset.

Kokonaisuutena lehti tarjoaa hienon kattauksen kriittisiä huomioita oikeusjärjestelmämme ja yhteiskuntamme nykytilasta. Lukuiloa!

Anna Hurmerinta-Haanpää